

BANK AKTIV OPERATSIYALARINI DIVERSIFIKATSIYA QILISH ORQALI RISKLARNI KAMAYTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH

Sobirov Baxodir Xamdamovich

Markaziy bank Qashqadaryo viloyat bosh boshqarmasi boshlig'i o'rinbosari
<https://doi.org/10.5281/zenodo.15307782>

Annotatsiya: Banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va tavakkalchiliklarni minimallashtirishda aktiv operatsiyalarni diversifikatsiya qilish muhim strategik vosita hisoblanadi. Ushbu maqolada bank aktivlari bilan bog'liq risklar, ularning turlari va diversifikatsiya orqali ushbu risklarni kamaytirish usullari tahlil qilinadi. Diversifikatsiya kredit portfelini turli tarmoqlarga, geografik hududlarga va moliyaviy instrumentlarga taqsimlash orqali amalga oshiriladi. Bu usul bir segmentdagi yo'qotishlarni boshqa segmentlardagi daromad bilan qoplash imkonini beradi. Shuningdek, maqolada risklarni oldindan baholash, optimal portfel yaratish va doimiy monitoring jarayonlari diversifikatsiyani yanada samarali qilish uchun muhim ekanligi ta'kidlanadi. Innovatsion texnologiyalar, sun'iy intellekt va katta hajmdagi ma'lumotlar tahlili banklarga tezkor qaror qabul qilishda yordam beradi. Xulosa o'rnida, banklarning diversifikatsiya strategiyasini takomillashtirishi nafaqat ularning moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, balki butun bank tizimining sog'lom rivojlanishiga xizmat qilishi ta'kidlanadi. Ushbu yondashuv bozor o'zgarishlariga moslashish, yo'qotishlarni minimallashtirish va uzoq muddatli barqaror daromad olish uchun muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Bank, aktiv operatsiyalar, diversifikatsiya, risk boshqaruvi, kredit portfeli, investitsiya, moliyaviy barqarorlik, bozor tavakkalchiligi, portfel nazariyasi, innovatsion strategiya.

Kirish. Bugungi kunda moliyaviy institutlar, ayniqsa tijorat banklari, murakkab va o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarda barqaror faoliyat yuritishlari uchun samarali risklarni boshqarish strategiyalarini ishlab chiqishlari zarur. Bank aktiv operatsiyalarini diversifikatsiya qilish — bu risklarni minimallashtirish va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashning eng samarali usullaridan biridir. Ushbu maqolada diversifikatsiya jarayonining mohiyati, usullari va bank tizimidagi amaliy ahamiyati batafsil yoritiladi.

Bank aktiv operatsiyalari — bu bankning foyda olish maqsadida o'z mablag'larini turli aktivlarga joylashtirish bilan bog'liq moliyaviy amaliyotlari hisoblanadi. Aktiv operatsiyalarga quyidagilar kiradi:

Kreditlash operatsiyalari — mijozlarga turli xil kreditlar berish.

Investitsion operatsiyalar — qimmatli qog'ozlarga va boshqa moliyaviy instrumentlarga sarmoya kiritish.

Depozit va muddatli depozitlar bo'yicha joylashtirish — boshqa moliya institutlariga mablag'larni vaqtincha joylashtirish.

Valyuta va derivativ bitimlari — valyuta bozori va fyuchers bitimlari orqali daromad olish. Bu operatsiyalar bankning daromad manbalari bo'lsa-da, ular bilan bog'liq turli xil moliyaviy va bozor risklari mavjud.

Diversifikatsiya — bu bank aktivlarini turli sektorlar, geografik hududlar va moliyaviy instrumentlar bo'yicha taqsimlash orqali tavakkalchiliklarni kamaytirish strategiyasidir. Diversifikatsiya bankga quyidagi imtiyozlarni beradi:

Portfel riskini kamaytirish — turli xil aktivlarga investitsiya qilish orqali bitta sohada yuzaga keladigan yo'qotishlar boshqalardagi foyda bilan qoplanadi.

Daromadning barqarorligi — bir aktiv turi bo'yicha zarar yuzaga kelganda, boshqa aktivlardan olinadigan daromad umumiy foydani barqarorlashtiradi.

Bozor o'zgaruvchanligiga moslashish — turli segmentlarda faoliyat yuritish bankka makroiqtisodiy o'zgarishlarga moslashish imkoniyatini beradi.

Banklar diversifikatsiyani amalga oshirish uchun bir necha usullardan foydalanadilar:

-Tarmoq (sektor) bo'yicha diversifikatsiya

Bank kredit portfelini turli iqtisodiy tarmoqlarga taqsimlaydi (masalan, sanoat, qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish sohasi). Bu usul bir sektor inqirozga uchraganda boshqa tarmoqlardagi foyda hisobiga riskni qoplash imkonini beradi.

-Geografik diversifikatsiya

Banklar faoliyatini turli hududlarda yoki mamlakatlarda kengaytirish orqali bir hududdagi iqtisodiy muammolarning umumiy portfelga ta'sirini cheklaydi.

-Valyutaviy diversifikatsiya

Banklar aktivlarini turli valyutalarda joylashtirish orqali valyuta kurslaridagi o'zgarishlardan himoyalanaadi. Masalan, xorijiy obligatsiyalarga sarmoya kiritish mahalliy valyuta devalvatsiyasidan himoya qilishi mumkin.

-Instrumental diversifikatsiya.

Moliyaviy instrumentlarning xilma-xilligidan foydalanish — obligatsiyalar, aktsiyalar, derivativlar va boshqa moliyaviy vositalarga sarmoya kiritish orqali tavakkalchiliklarni tarqatish.

-Mijozlar segmenti bo'yicha diversifikatsiya.

Turli mijoz segmentlari bilan ishlash (korporativ mijozlar, kichik va o'rta biznes, jismoniy shaxslar) orqali bank o'z risklarini kengaytiradi va bir segmentda yo'qotish bo'lsa, boshqasidan foyda oladi. Diversifikatsiya jarayoni muvaffaqiyatli bo'lishi uchun quyidagi jihatlarni takomillashtirish lozim:

Risklarni chuqur tahlil qilish — banklar statistik va prognozlash modellaridan foydalanib, potentsial risklarni oldindan baholashi kerak.

Optimal portfel nazariyasi — Markovits modeli kabi ilmiy yondashuvlardan foydalanish bankka optimal aktiv taqsimotini belgilashga yordam beradi.

Doimiy monitoring va nazorat — aktivlarning sifatini doimiy baholash va bozordagi o'zgarishlarga tezkor javob berish zarur.

Texnologik innovatsiyalar — big data va sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish orqali diversifikatsiya jarayonlarini yanada aniq va samarali boshqarish mumkin.

Xulosa. Bank aktiv operatsiyalarini diversifikatsiya qilish — zamonaviy moliyaviy boshqaruvning ajralmas qismi bo'lib, banklarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim vositadir. To'g'ri amalga oshirilgan diversifikatsiya strategiyasi bankka potentsial yo'qotishlarni kamaytirish, daromadlarni barqarorlashtirish va bozor o'zgarishlariga moslashish imkonini beradi. Shuning uchun tijorat banklari diversifikatsiya jarayonini yanada takomillashtirishga, zamonaviy texnologiyalar va ilmiy yondashuvlardan keng foydalanishga intilishlari lozim. Bu esa nafaqat bank tizimining, balki umuman moliyaviy sektorning barqaror rivojlanishiga hissa qo'shadi.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Qodirov, Farrux, and Husniya Ergasheva. "INVESTITSİYALARNI JALB QILISH VA UNING SAMARADORLIGI." *Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования* 3.11 (2024): 64-69. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Innovatsion rivojlanish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni. 2022.
2. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki statistik axborotnomasi, 2023.
3. Schumpeter J. A. (1934). *The Theory of Economic Development*.
4. OECD. (2021). *Fostering Innovation through Financial Instruments*
5. World Bank. (2023). *Financing Innovation: Global Trends*
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki hisobotlari – www.cbu.uz
7. Kodirov, Akbar Shuxratovich, and Muborak To'lg'in Qizi Nomozova. "MASOFAVIY TALIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARINING ISTIQBOLLI ASOSLARI." *Academic research in educational sciences* 4.CSPU Conference 1 (2023): 753-756.
8. Kodirov, Akbar, Gulasal Ruziyeva, and Marjona Yusupova. "ELEKTRON QO'LLANMALAR YARATISHDA AUTOPLAY DASTURIDAN FOYDALANISH VA IMKONIYATLARINI TA'LIM TIZIMIDA TALQIN ETISH." *Наука и технология в современном мире* 3 (2024): 51-55.
9. Shuxratovich, Kodirov Akbar. "KATTA MA'LUMOT BAZALARINI PARALLEL ISHLOV BERISH USULLARINI VA MODELLARINI O'RGANISH." *Journal of new century innovations* 43 (2023): 93-95.
10. Shuxratovich, Kodirov Akbar. "VATANIMIZDA VENDING NUSXALASH MASHINASINI AMALDA QO'LLASHNING SAMARADORLIGI." *Journal of new century innovations* 43 (2023): 90-92.
11. Shuxratovich, A. K. "The importance and advantages of using information technologies in education." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 10.1 (2022): 46-50.
12. Usmon o'g'li, Musirmanov Shohboz. "AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOB ILMIY JURNALI."
13. Qodirov, F. E., et al. "PROBLEMS AND SOLUTIONS FOR EFFECTIVE PROTECTION AGAINST NETWORK ATTACKS." *НАУКОЕМКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КАК ОСНОВА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ* (2019): 93.
14. Jo'rayeva, Feruza, and Sarvinoz Xurramova. "MA'LUMOTLAR BAZASINI BOSHQARISH TIZIMLARI TASHLIL." *Прикладные науки в современном мире: проблемы и решения* 3.11 (2024): 8-12.
15. Турсунова, Луиза Шамсиддинов Гиесжон. "ОБРАЗ ПЕДАГОГА В ИНФОРМАЦИОННОМ МИРЕ." *Uz-conferences*. No. 1. 2024.
16. Абдувалиева, Зебинисо Абдулхамидовна, and Луиза Комиловна Турсунова. "МАТЕМАТИЧЕСКИЙ АППАРАТ МЕТОДОВ ПРИНЯТИЯ РЕШЕНИЯ ДОКУМЕНТООБОРОТА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ." *International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research* (2022): 296-299.
17. Israilovich, Djumanov Olimjon, and Tursunova Luiza Komilovna. "MECHANISMS FOR OPTIMIZATION OF DETECTION AND CORRECTION OF ERRORS IN COMPUTER TEXT PROCESSING SYSTEMS." *Journal of Engineering And Technology Research* 10.1 (2022): 1-7.

18. Qodirov, F. E., O. D. Doniyorov, and H. Shokirov Sh. "Basic concepts of information security in information systems. Wide threats and their consequences." концепции устойчивого развития науки в современных условиях (2021): 153-155.
19. Bozorova, Irina Jumanazarovna, and Dilduzaxon Mamasharipovna Karayeva. "Modern programming technologies and their role." интеллектуальный капитал xxi века. 2020.
20. Ergash o'g'li, Qodirov Farrux. "Hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda har bir hududning o 'ziga xos xususiyatlari." Scientific Journal of Actuarial Finance and Accounting 4.09 (2024): 178-183.
21. Qodirov, Farrux, and Sabrina Turayeva. "IOT (INTERNET OF THINGS) ORQALI SANOAT ENERGIYA SAMARADORLIGINI OSHIRISH." Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования 4.7 (2025): 75-83.
22. Qodirov, F. E. "Methodological aspects and importance of development of medical services through econometric modeling and forecasting options." academy.uz/index.php/yo..